

ВІДГУК

офіційного опонента

КРЯЧКОВОЇ ЛІЛІ ВІКТОРІВНИ

на дисертацію

БРЕХЛІЧУКА ПАВЛА ПАВЛОВИЧА

**«МЕДИКО-СОЦІАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ
СУДОВО-СТОМАТОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ЇЇ МЕДИКО-ПРАВОВОГО СУПРОВОДУ В УКРАЇНІ»,**

представлену на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за

спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина

до спеціалізованої вченої ради Д61.051.009 при Державному вищому

навчальному закладі «Ужгородський національний університет» МОН України

Актуальність теми.

В Україні протягом останнього десятиріччя спостерігається щорічне зростання кількості цивільних позовів щодо якості стоматологічної допомоги в середньому на 15 %. За даними Верховного Суду України, протягом 2019-2023 років кількість судових справ, пов'язаних з наданням стоматологічних послуг, збільшилась в 2,5 рази. Водночас їх експертне забезпечення залишається недостатнім через відсутність чіткої системи судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Питання організації та проведення судово-стоматологічної експертизи залишаються недостатньо вивченими: в Україні відсутні системні дослідження, що комплексно охоплюють цю проблематику та оцінюють якість її медико-правового супроводу. Подальший розвиток галузі потребує впровадження методик експертної оцінки, заснованих на принципах доказової медицини, доказової стоматології та науково обґрунтованої охорони здоров'я.

Зростання вимог пацієнтів до якості стоматологічної допомоги, підвищення правової обізнаності населення та збільшення кількості судових

звернень щодо якості стоматологічних послуг зумовлюють наукову й практичну актуальність обраного напрямку дослідження.

Згідно досвіду країн ЄС та США, стандартизація підходів до проведення судово-стоматологічної експертизи та впровадження систем забезпечення її якості дозволяють підвищити об'єктивність експертних висновків на 30-40 % та зменшити кількість повторних експертиз на 60-70 %.

Дослідження, присвячені інтегральній оцінці ефективності судово-стоматологічної експертизи та її медико-правового супроводу, свідчать, що впровадження такого підходу підвищує об'єктивність експертних висновків і створює підґрунтя для системного вдосконалення експертної діяльності.

Відсутність чітких критеріїв оцінки якості стоматологічної допомоги, стандартизованих підходів до проведення експертизи та нормативно-правового забезпечення даного процесу обумовлюють необхідність комплексного дослідження проблеми та розробки сучасної системи судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Саме тому, розробка сучасної системи судово-стоматологічної експертизи, що базується на науково-статистичному обґрунтуванні для забезпечення якості медико-правового супроводу з метою підвищення об'єктивності експертних висновків, забезпечення захисту прав пацієнтів та лікарів та підвищенню якості стоматологічної допомоги населенню є актуальним науковим дослідженням.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного вищого навчального закладу (ДВНЗ) «Ужгородський національний університет» і є фрагментом наукових тем стоматологічного факультету: «Клініко-лабораторне дослідження сучасних стоматологічних технологій та експертна оцінка якості методик лікування» (номер державної реєстрації 0118U004526) та «Експертна оцінка вдосконалених стоматологічних технологій лікування та реабілітації» (номер державної реєстрації 0123U101509). Тема дисертації затверджена вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол №5 від 05.05.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Тема дисертації затверджена вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол №5 від 05.05.2025 р.).

Дисертаційна робота виконана на високому науковому рівні, із застосуванням сучасних методологічних підходів та широкого спектра епідеміологічних, клінічних і статистичних досліджень.

Використані методи *наукового дослідження*:

- *бібліосемантичний* – для аналізу наукової літератури, нормативно-правових документів та експертних висновків з теми дослідження;
- *соціологічний* – для вивчення думки пацієнтів, фахівців галузі, організаторів охорони здоров'я та керівників органів місцевого самоврядування щодо організації та оцінки якості медико-правового супроводу експертиз;
- *системного підходу і системного аналізу* – для вивчення структури та функціонування системи судово-стоматологічної експертизи в Україні;
- *порівняльно-правовий* – для зіставлення вітчизняного та міжнародного досвіду в організації судово - стоматологічних експертиз;
- *медико-статистичний* – для обробки та аналізу кількісних даних щодо судово-стоматологічних експертиз;
- *експертних оцінок* – для визначення пріоритетних напрямків удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи;
- *концептуального та описового моделювання* – для розробки концептуальної моделі оптимізації системи судово-стоматологічної експертизи;
- *медико-правового аналізу* – для оцінки відповідності існуючої практики судово-стоматологічних експертиз чинному законодавству;
- *SWOT-аналізу* – для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз у системі судово-стоматологічної експертизи;
- *прогнозування* – для визначення перспектив розвитку судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Крім того, у процесі дослідження було використано методи:

- *клініко-експертної оцінки* – для аналізу якості проведених судово-стоматологічних експертиз;
- *контент-аналізу* – для вивчення змісту експертних висновків та судових рішень;
- *моделювання* – для розробки алгоритмів проведення судово-стоматологічних експертиз різних видів;
- *організаційного експерименту* – для апробації запропонованих моделей організації судово-стоматологічної експертизи;
- *економічного аналізу* – для оцінки економічної ефективності запропонованих заходів з удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи.

Результати дисертаційної роботи опубліковані у 37 публікаціях, з яких: 21 стаття у періодичних наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України, в тому числі 6 у виданнях, включених до наукометричної бази Scopus, одноосібних статей – 5, тез конференцій - 9, 2 методичні рекомендації та 1 навчальний посібник.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у тому, що вперше в Україні:

- проведено порівняльний аналіз національних та міжнародних систем судово-стоматологічної експертизи, на основі якого обґрунтовано доцільність адаптації міжнародних стандартів до українських умов, зокрема у питаннях правового регулювання та професійної підготовки експертів;
- розроблено комплексну модель оптимізації системи судово-стоматологічної експертизи в Україні, що враховує медичні, соціальні та правові аспекти і включає впровадження новітніх технологій діагностики та стандартизованих підходів до проведення експертиз та орієнтована на підвищення якості медико-правового супроводу та поліпшення співпраці між медичними й юридичними спеціалістами;

– створено алгоритм забезпечення якості медико-правового супроводу судово-стоматологічних експертиз, який базується на міжнародних стандартах та вітчизняних особливостях;

– удосконалено методологію оцінки ефективності судово-стоматологічної експертизи з урахуванням сучасних технологічних можливостей та правових вимог;

– розроблено критерії класифікації судово-стоматологічних експертиз, що дозволяє більш точно визначати їх специфіку та складність;

– отримали подальший розвиток концепція міждисциплінарного підходу до проведення судово-стоматологічних експертиз, що передбачає інтеграцію знань з стоматології, судової медицини та юриспруденції і теоретичне обґрунтування необхідності впровадження цифрових технологій у процес судово-стоматологічної експертизи для підвищення її точності та об'єктивності;

– проведено комплексний аналіз медико-соціальних факторів, що впливають на якість судово-стоматологічної експертизи;

– розроблено науково обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення нормативно-правової бази судово-стоматологічної експертизи в Україні;

– запропоновано інноваційну методику оцінки компетентності експертів-стоматологів, що базується на об'єктивних критеріях та міжнародному досвіді та новий підхід до організації безперервної професійної освіти фахівців у галузі судово-стоматологічної експертизи;

– розроблено систему контролю якості судово-стоматологічної експертизи, що включає регулярну оцінку професійної діяльності експертів, впровадження національних стандартів та рекомендацій щодо підвищення їх кваліфікації;

– обґрунтовано перспективні напрямки розвитку судово-стоматологічної експертизи в Україні, які враховують специфіку національної правової системи та тенденції розвитку судової медицини у світі і запропоновано шляхи удосконалення системи через інтеграцію новітніх технологій та інноваційних методик експертизи.

Набули подальшого розвитку:

- концепція міждисциплінарного підходу до судово-стоматологічної експертизи, що передбачає інтеграцію знань із стоматології, судової медицини, генетики, антропології та радіології;
- наукові підходи до оцінки компетентності експертів-стоматологів та їх постійного професійного розвитку;
- методологія аналізу та оцінки ризиків у системі судово-стоматологічної експертизи;
- концепція інформатизації та цифровізації процесів судово-стоматологічної експертизи, включаючи створення єдиних баз даних та використання систем штучного інтелекту;
- теоретичне обґрунтування необхідності впровадження системи менеджменту якості в практику судово-стоматологічної експертизи;
- наукові засади етичної регуляції діяльності судових експертів-стоматологів з урахуванням сучасних біоетичних принципів;
- підходи до удосконалення методик ідентифікації особи за стоматологічним статусом з використанням новітніх технологій та методів аналізу;
- теоретичні основи взаємодії судово-стоматологічної експертизи з іншими видами судових експертиз для підвищення комплексності та об'єктивності досліджень;
- концептуальні засади розвитку міжнародного співробітництва у сфері судово-стоматологічної експертизи, включаючи обмін досвідом та гармонізацію стандартів.

Удосконалено:

- методологію комплексної оцінки ефективності судово-стоматологічної експертизи;
- систему критеріїв, що враховують не лише якість експертного висновку, а й своєчасність, повноту, об'єктивність та достовірність результатів дослідження;

- класифікацію судово-стоматологічних експертиз за ступенем складності та спеціалізації;
- систему показників моніторингу стану та якості судово-стоматологічної експертної діяльності в Україні;
- нормативно-правове забезпечення судово-стоматологічної експертизи;
- модель організації безперервної професійної освіти експертів-стоматологів;
- механізми стандартизації та уніфікації методик судово-стоматологічних досліджень;
- систему взаємодії судово-стоматологічної експертизи з іншими видами судових експертиз.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в суттєвому доповненні теорії соціальної медицини в частині управління охороною здоров'я, зокрема щодо організації та функціонування системи судово-стоматологічної експертизи в Україні з урахуванням медичних, соціальних та правових аспектів.

Результати дослідження розширюють наукові уявлення про:

- закономірності розвитку системи судово-стоматологічної експертизи в умовах реформування галузі охорони здоров'я;
- механізми забезпечення якості експертних досліджень у сфері судової стоматології;
- взаємозв'язок між якістю судово-стоматологічної експертизи та рівнем захисту прав громадян у сфері медичного обслуговування;
- інтеграцію судово-стоматологічної експертизи в загальну систему правосуддя та її роль у забезпеченні соціальної справедливості;
- міждисциплінарну взаємодію в системі судово-стоматологічної експертизи як фактор підвищення її ефективності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони стали підставою для:

- розробки методичних рекомендацій з удосконалення практичної діяльності судово-стоматологічної експертизи;
- впровадження нових підходів до проведення судово-стоматологічної експертизи та оцінки її якості;
- інтеграції результатів дослідження у навчальні програми для підготовки судово-медичних експертів, стоматологів, юристів та інших фахівців, що працюють у сфері судової медицини та експертизи;
- розробки та внесення змін до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність судово-стоматологічної експертизи в Україні, включаючи стандарти проведення експертиз та вимоги до професійної підготовки експертів;
- покращення координації між медичними та правовими структурами, що забезпечить більш якісний супровід судових справ, пов'язаних зі стоматологічними питаннями.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- у практичній діяльності бюро судово-медичної експертизи для стандартизації та підвищення якості судово-стоматологічних експертиз;
- при розробці навчальних програм з судової стоматології для студентів стоматологічних факультетів та курсів підвищення кваліфікації для судових експертів;
- у діяльності правоохоронних органів та судів при оцінці достовірності та обґрунтованості судово-стоматологічних експертиз;
- при створенні національних баз даних стоматологічного статусу для ідентифікації осіб у надзвичайних ситуаціях;
- при формуванні державних програм розвитку судово-медичної експертизи в Україні.

Результати, отримані під час виконання дисертаційної роботи, впроваджено у практичну та освітню діяльність низки закладів, що підтверджено відповідними актами впровадження: ДСУ «Чернівецьке обласне бюро судово-медичної експертизи» (акт від 17 вересня 2025 р.); Дніпровський державний медичний університет (акт від 7 вересня 2025 р.); ДСУ «Дніпропетровське

обласне бюро судово-медичної експертизи» (акт від 12 вересня 2025 р.); ДСУ «Київське міське бюро судово-медичної експертизи» (акт від 5 вересня 2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано автором самостійно. Здобувач особисто визначив науковий напрям, мету та завдання роботи, розробив програму дослідження і обрав відповідний методичний інструментарій. Ним самостійно здійснено пошук і критичний аналіз наукових джерел, збір, статистичну обробку та аналітичну інтерпретацію первинних даних. Автор розробив анкети для соціологічного опитування експертів-стоматологів, працівників правоохоронних органів і суддів, провів анкетування та аналіз експертних висновків і судових рішень.

Отримані результати дисертант узагальнив самостійно, обґрунтував наукові положення, підготував усі розділи дисертації та наукові публікації. Ним розроблено сучасну концепцію системи судово-стоматологічної експертизи в Україні та визначено шляхи підвищення якості її медико-правового супроводу.

Автором особисто сформовані висновки, розроблені практичні рекомендації, впроваджені результати дослідження в практичну діяльність, що знайшло відображення в друкованих працях за темою дисертації. Ідеї співавторів не використовувалися.

Оцінка змісту дисертації.

Дисертаційна робота викладена на 360 сторінках друкованого тексту, власного тексту – 300 сторінок; складається зі вступу, 6 розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій, додатків; містить 97 таблиць та 88 рисунків. Список використаних джерел складається з 452 найменувань (109 – латиною). Анотація представлена українською та англійською мовами та в повній мірі розкриває проведену дисертантом роботу.

У вступі обґрунтована актуальність теми, чітко сформульована мета, визначені об'єкт та предмет дослідження, вказано наукову базу, вид та методи дослідження. У відповідності до назви та мети дослідження поставлені 11 завдань, які дають можливість розкрити сутність наукової роботи.

Розділ 1 «Світовий і національний досвід розвитку судово-стоматологічної експертизи та її медико-правового супроводу» (огляд літератури) розподілений на 8 підрозділів.

Підрозділи стосуються історичних аспектів розвитку судово-стоматологічної експертизи, досвіду її організації в різних країнах світу та в Україні та медико-правові аспекти її проведення; проаналізовано сучасний стан світової та української судово-стоматологічної експертизи та проблеми організації судово-стоматологічної експертизи в роботі стоматологічних клінік та її медико-правового супроводу; вивчено критерії, методи і технології надання стоматологічної допомоги населенню.

Також досліджені медико-соціальні аспекти судово-стоматологічної експертизи, проблеми забезпечення та оцінки якості судово-стоматологічної експертизи та її медико-правового супроводу в Україні та шляхи удосконалення судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Послідовність і логічність викладення матеріалу, глибина опрацювання кожного питання засвідчують здатність автора до аналітичного мислення, критичної оцінки фактів, уміння формулювати висновки та послідовно досягати поставлених наукових цілей.

Аналіз літературних джерел дав змогу окреслити рівень сучасних наукових досягнень у галузі судово-стоматологічної експертизи, виявити недостатньо вивчені аспекти та підтвердив актуальність і практичну значущість дослідження проблеми медико-соціального обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи і забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні. Отримані результати також визначили основні напрями подальших наукових пошуків у цій сфері.

Розділ завершується узагальненим висновком, у якому обґрунтовано необхідність комплексного дослідження проблеми та розроблення сучасної системи судово-стоматологічної експертизи в Україні відповідно до міжнародних стандартів, з метою забезпечення високої якості експертних висновків.

Зауваження до розділу:

1. У деяких фрагментах тексту у дужках наведено надмірну кількість посилань на авторів, що ускладнює сприйняття матеріалу.

2. У резюме, поданих після підрозділів розділу «Огляд літератури», доцільно було б більш повно відобразити власну аналітичну позицію автора щодо узагальненого змісту опрацьованих джерел.

Розділ 2 «Програма, матеріали та методи дослідження», займає 21 сторінку, містить повний опис програми та дизайну проведення дослідження.

В розділі описано етапність проведення дослідження, кожен з етапів містить конкретні завдання, що забезпечує системність виконання дисертаційної роботи, узагальнення результатів проведених досліджень і наукового обґрунтування висновків і практичних рекомендацій.

У розділі представлено достатню інформаційну базу дослідження, що включає статистичні дані, результати соціологічних опитувань, аналіз експертних висновків, судових рішень та фінше, що забезпечує належну повноту, достовірність і репрезентативність отриманих результатів.

Проведене автором дослідження виконано шляхом поєднання бібліосемантичного, структурно-функціонального, соціологічного, статистичного методів та методу експертних оцінок на репрезентативному матеріалі, що дозволило створити надійну методологічну основу для розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації системи судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Дослідження виконано з дотримання принципів Гельсінської декларації, із забезпеченням репрезентативності вибірки та застосуванням сучасних статистичних методів обробки даних, що гарантує високу якість та достовірність отриманих результатів дослідження.

Розроблені автором методики експертної оцінки, критерії ефективності та алгоритми мають практичну цінність і можуть бути використані як методичний інструментарій у подальших наукових дослідженнях та в діяльності судово-експертних установ.

Зауваження до розділу:

Подання алгоритму експертної оцінки якості судово-стоматологічної експертизи виглядає надто деталізованим. Доцільніше було б обмежитися стислим викладом із посиланням на відповідні літературні джерела.

Розділ 3 «Сучасна система судово-стоматологічної експертизи в Україні та порівняльна інтегральна оцінка її ефективності» викладений на 83 сторінках і складається з чотирьох підрозділів.

Для оцінки системи оцінки якості судово-стоматологічної експертизи автором запропоновано наступні критерії: повнота дослідження; обґрунтованість висновків; відповідність законодавству; дотримання строків; об'єктивність; використання сучасних методів; якість оформлення з відповідними ваговими коефіцієнтами. Доцільним і практично значущим є проведений автором прогноз щодо результатів апробації запропонованої системи в діяльності експертних установ, який свідчить про потенційне підвищення якості експертних висновків у середньому на 27,5 %.

Дисертантом зазначено, що ефективність медико-правового супроводу судово-стоматологічної експертизи безпосередньо впливає на юридичну значущість експертних висновків. У випадках належного медико-правового супроводу (дотримання процесуальних норм, правильне оформлення документів, аргументована відповідь на всі поставлені питання) експертні висновки приймалися судами як достовірні докази у 92,7 % випадків, тоді як при відсутності належного супроводу – лише у 43,2 %.

Описано результати експериментального впровадження розробленої моделі організації судово-стоматологічної експертизи та системи забезпечення якості її медико-правового супроводу в пілотних експертних установах; підвищення інтегрального коефіцієнта ефективності встановлено майже в двічі з 0,54 до 0,83 ($p < 0,001$).

Важливим елементом розділу є розроблення автором дорожньої карти реформування системи судово-стоматологічної експертизи в Україні на 2025–2030 роки, яка охоплює організаційно-правові, кадрові, матеріально-технічні та

науково-методичні заходи, спрямовані на приведення системи у відповідність до міжнародних стандартів і підвищення її ефективності в контексті забезпечення справедливого правосуддя.

Розділ написаний вдало, відзначається чіткою структурою та належним рівнем візуалізації матеріалу, містить 39 рисунків і 33 таблиці. Наприкінці розділу подано узагальнення основних результатів і перелік опублікованих автором наукових праць за темою дослідження.

Зауваження до розділу:

1. Доцільно було б подати динаміку окремих цифрових показників у формі діаграм, що полегшить їх візуальне сприйняття.

2. У тексті трапляються незначні граматичні та стилістичні неточності.

Розділ 4 «Результати соціологічного дослідження організації і якості судово-медичної експертизи в роботі стоматологічної служби в Україні» охоплює 49 сторінок.

Описання розділу базується на результатах соціологічного дослідження 3374 респондентів, з яких 1630 потерпілих, 1270 осіб, які брали участь у процедурі ідентифікації, 237 керівників експертних установ та 237 судових експертів-стоматологів), що забезпечує достатню репрезентативність отриманих даних.

Автором визначено, що інтегральна ефективність системи судово-стоматологічної експертизи в Україні становить 0,76 (за максимально можливого значення 1,0). Найвищі результати відзначено за критеріями точності ідентифікації, об'єктивності висновків і дотримання стандартів, а найнижчі – за показниками застосування сучасних методів, матеріально-технічного забезпечення та фінансової доступності.

Для оцінки факторів, що впливають на якість судово-стоматологічної експертизи, та визначення пріоритетних напрямів її удосконалення автор використав метод дисперсійного аналізу.

У розділі наведено результати порівняльного аналізу якості судово-стоматологічної експертизи в різних регіонах України, виконаного за 5-бальною

шкалою з визначенням найвищих і найнижчих показників за окремими критеріями.

Спираючись на результати соціологічного дослідження та аналіз факторів, що впливають на якість експертної діяльності, автор окреслив пріоритетні напрями удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи.

Методологічно виваженим є підхід до оцінки системи із застосуванням методу SWOT-аналізу, який дозволив виявити її сильні та вразливі сторони й сформулювати ключові напрями стратегічного розвитку галузі.

Аналітичний матеріал подано у наочній формі на 24 рисунках та 40 таблицях, що забезпечує чіткість викладу та зручність сприйняття.

Зауваження до розділу:

Доцільно було б оформити окремі таблиці відповідно до встановлених вимог щодо подання цифрового матеріалу.

Розділ 5 «Комплексна оцінка якості сучасних технологій судово-медичної експертизи в роботі стоматологічної служби» займає 36 сторінок, розподілений на 5 підрозділів.

Для оцінки якості технологій проведення судово-стоматологічної експертизи дисертантом розроблено спеціальну карту експертної оцінки, яка включала 5 груп показників: організаційні, процесуальні, методичні, технологічні та результативні.

Визначені основні фактори, що впливають на якість судово-стоматологічної експертизи, серед яких найбільшу силу впливу мають рівень кваліфікації експерта, технічне оснащення експертної установи та наявність і впровадження стандартів та алгоритмів експертизи. Кореляційний аналіз показав наявність статистично значущих ($p < 0,001$), сильних кореляційних зв'язків між комплексним показником якості судово-стоматологічної експертизи та рівнем кваліфікації експерта ($r=0,82$), технічним оснащенням експертної установи ($r=0,78$) та наявністю і впровадженням стандартів та алгоритмів експертизи ($r=0,76$).

Аналіз використання сучасних технологій в судово-стоматологічній експертизі показав, що найбільш часто використовуються традиційні променевих методів. Сучасні технології, такі як 3D-сканування та моделювання, фотограмметрія, молекулярно-генетичні методи, використовуються значно рідше. Зафіксована позитивна динаміка використання сучасних технологій в судово-стоматологічній експертизі, особливо таких як комп'ютерна томографія та 3D-сканування та моделювання.

Зазначено, що застосування сучасних технологій суттєво підвищує якість судово-стоматологічної експертизи. Комплексний показник якості при використанні молекулярно-генетичних методів становить 0,82 (95 % ДІ 0,78–0,86), а при застосуванні комп'ютерної томографії – 0,80 (95 % ДІ 0,76–0,84). Найнижчі результати отримано при використанні традиційних методів – 0,63 (95 % ДІ 0,55–0,71), що підтверджує доцільність впровадження сучасних технологій у практику експертних установ.

Розділ містить 19 таблиць і 20 рисунків. Завершується стислим структурованим узагальненням, положення якого мають практичну цінність для розроблення сучасної системи судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Зауваження до розділу:

У тексті наявні окремі технічні огріхи, однак загалом розділ виконано якісно і подано на належному науковому рівні.

Розділ 6 «Обґрунтування, розробка і впровадження сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні» є ключовим у структурі дисертації, включає 10 підрозділів і викладений на 26 сторінках.

Розділ містить науково обґрунтовані й статистично підтверджені результати розроблення теоретико-методологічних засад формування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи. Вони базуються на принципах науковості, персоніфікації, об'єктивності, технологічності, інтеграції, стандартизації та етичності, що забезпечує формування цілісної архітектури експертної діяльності.

Автором запропоновано низку новітніх розробок, а саме:

- організаційно-функціональну модель системи судово-стоматологічної експертизи;
- комплекс стандартів судово-стоматологічної експертизи, що базується на тріадній концепції;
- концепцію інформаційно-технологічного забезпечення судово-стоматологічної експертизи (ССЕ), центральним елементом якої є Єдина інформаційна система ССЕ з модульною архітектурою, що включає п'ять взаємопов'язаних компонентів;
- комплексну систему підготовки та безперервного професійного розвитку судових експертів-стоматологів;
- інтегративну модель медико-правового супроводу судово-стоматологічної експертизи, що об'єднує медичні, юридичні та організаційні аспекти експертної діяльності через п'ять ключових елементів;
- комплексну модель економічного забезпечення судово-стоматологічної експертизи, що включає механізми фінансування, ресурсного забезпечення, економічного стимулювання та контролю ефективності, та систему економічних методів з коефіцієнтами оцінки діяльності експертних установ.

Також запропоновано інноваційний підхід до формування нормативно-правового забезпечення судово-стоматологічної експертизи та наведена оцінка ефективності впровадження розробленої системи судово-стоматологічної експертизи на базі 8 обласних бюро судово-медичної експертизи.

Розділ добре описаний, ілюстрований 4 таблицями та 4 рисункам.

Зауважень до розділу немає.

Висновки повністю відповідають поставленим завданням, спрямовані на досягнення мети дослідження, відзначаються конкретністю, логічністю та належним рівнем аргументованості.

Список використаних джерел містить 452 джерел (109 – латиницею) оформлений згідно вимог (Наказ МОН України від 12.01.2017 р. № 40).

Дотримання принципів академічної доброчесності.

Під час перевірки дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено. Рівень унікальності тексту є достатнім, робота визнана оригінальною та не містить ознак академічного плагіату, фальсифікації чи фабрикації даних.

Кількість наукових публікацій за темою дисертації є достатньою, а їх зміст повністю відображає основні положення та результати дослідження.

Реферат та анотації до дисертації оформлені відповідно до чинних вимог; вони повно та коректно відображають зміст, мету, завдання, новизну і практичне значення роботи.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Брехлічука Павла Павловича «Медико-соціальне обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні» представлена на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук оформлена згідно вимог, затверджених Наказом МОН України від №40 від 12.01.2017 р.; за змістом відповідає паспорту спеціальності 14.02.03 – соціальна медицина та профілю спеціалізованої вченої ради Д 61.051.09.

Слід також зазначити, що матеріали кандидатської дисертації не були використані в даній роботі, а поданий реферат повністю узгоджується зі змістом і результатами проведеного дослідження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота написана грамотною українською мовою, відзначається логічністю, послідовністю викладу та належним рівнем візуалізації матеріалу. У тексті наявні поодинокі граматичні і стилістичні неточності, які не впливають на загальне позитивне сприйняття роботи.

Усі розділи дисертації належно ілюстровані рисунками та таблицями, результати статистично опрацьовані з використанням медико-статистичних методів, що свідчить про завершеність і наукову значущість проведеного дослідження.

Варто відзначити, що зауваження та недоліки мають переважно технічний характер і розглядаються як рекомендації щодо подальшого вдосконалення; вони не впливають на наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів.

Загалом дисертаційна робота виконана на високому науково-методичному рівні та заслуговує на позитивну оцінку.

У межах наукової дискусії прошу автора надати відповіді на такі запитання:

1. Чи існує статистично значущий зв'язок між кластерами, на яких базується розроблена Вами інтегральна оцінка ефективності судово-стоматологічної експертизи? Якщо так, то які саме статистичні методи були застосовані для розрахунків?

2. Як Ви оцінюєте перспективи впровадження розробленої Вами системи судово-стоматологічної експертизи в Україні?

Заключення

Дисертаційна робота Брехлічука Павла Павловича «Медико-соціальне обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні» представлена на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина є самостійною завершеною науковою працею, в якій наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що полягає в медико-соціальному обґрунтуванні сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпеченні якості її медико-правового супроводу в Україні шляхом розробки та впровадження комплексної моделі оптимізації судово-стоматологічної експертизи.

За своєю актуальністю, метою і завданнями дослідження, достовірністю і обґрунтованістю отриманих результатів, висновків і практичною значущістю, повнотою викладення матеріалу в наукових публікаціях дисертаційна робота Брехлічука Павла Павловича на тему «Медико-соціальне обґрунтування

сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні» повністю відповідає принципам академічної доброчесності, вимогам пп. 7-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1197 від 17.11.2021 р. та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених Наказом МОН України від №40 від 12.01.2017 р., а її автор Брежлічук Павло Павлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина.

Офіційний опонент

В.о. завідувачки кафедри соціальної медицини,
громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Дніпровського державного медичного університету
доктор медичних наук, професор

 Лілія КРЯЧКОВА

*Земний секретар,
к.біол.н., доцент
С.ЕГОРОВА*

*Відгук надіслано до спеціалізованої
вченої ради Д 01.053.00 10.10.2025.*

Земний секретар

Катерина КЕРЕСМАН